

Ideaalit demokraattisten prosessien oikeutuksessa

Lectio praecursoria 12.2.2018

PILVI TOPPINEN

Arvoisa kustos, kunnioitettu vastaväittäjä, hyvät naiset ja herrat. Puhutaan ideaaleista.

Ideaalit ovat filosofin työkaluja. Mutta mitä ideaalit oikeastaan ovat, ja miten niiden suhde demokratian kaltaisiin käytännöllisen elämän elementteihin tulisi ymmärtää? Ensimmäiseen kysymykseen voidaan vastata ytimekkään yksinkertaisesti Connie Rosatin (1998) tapaan: "Ideaalit ovat malliesimerkkejä erinomaisuudesta." Tämä muodollinen määritelmä herättää kuitenkin kuulijassa todennäköisesti pikemminkin lisää kysymyksiä, joten kokeillaan konkreettisempaa lähestymistapaa. Kun minulta kysytään mitä toivoisin, jos voisin toivoa mitä tahansa, (kliseinen) vakiovastaukseni on "maailmanrauhaa" – tiedättehän, "Imagine all the people, Living life in peace" ja niin edelleen. Miten erilaiselta näyttäisikään kuvitteellinen maailma, jossa ei olisi sotia tai väkivaltaisia konflikteja, miten erilaisilta näyttäisivät yhteiskunnat ja ihmisten elämät.¹ Tällaiset hypoteettiset asetelmat ovat tyypillisiä ideaaleille. Ideaali on yleensä

¹ Lennonin klassikkoa *Rolling Stone magazine*:ssa analysoinut David Fricke esimerkiksi arvioi, että ideaali, jota Lennon kutsuu kuvittelemaan edellyttäisi niin radikaalia yhteisöllisyyttä ja tasavertaisuutta, että se vaatisi koko modernin sosiaalisen järjestyksen eliminoimista

jotain kuviteltavissa olevaa, jotain jonka avulla voimme pohtia, miten eri tavoin monet asiat voisivat olla, jos olosuhteet olisivat relevantilla tavalla toiset. Usein ideaalit poikkeavat todellisuudesta. Ne saattavat olla jopa varsin utooppisia – vaikkakaan eivät välttämättä. Sitä saattaa aamuvorhain hauduttaa kupillisen teetä ja unisena ilokseen huomata, että kupillisesta tuli kertaikkaisen täydellinen, suorastaan ideaalinen. Ideaalin suhde arkiseen todellisuuteen riippuu niin siitä, mitä tarkastellaan, kuin siitäkin, kuinka etäinen ideaali on.

Väitöstutkimuksessani *Equals on the Verge of Disagreement: In Defense of Intrinsic Proceduralism*² lähdän liikkeelle *deliberatiivisen demokratian ideaalista*, jota käsittelen työn luvussa kaksi. Deliberatiivisen demokratian ideaali tuli suosituksi 1990-luvulla. Poliittisen filosofian kentällä sen suosion alkuvaiheita voidaan kuvata teoreettisen fokuksen siirtymänä substantiaalisen oikeudenmukaisuuden määrittelystä³ kohti demokraattisten prosessien oikeutusta. Deliberatiivisen ideaalin suosio lienee ainakin osin seurausta havainnosta, että oikeudenmukaisuutta koskevasta erimielisyydestä huolimatta moniarvoisissa yhteiskunnissa on voitava tehdä päätöksiä normatiivisesti oikeutetulla tavalla. (Vaikkakin haave siitä, että oikeudenmukaisuutta koskevat kompleksiset kysymykset voitaisiin sivuuttaa prosessiin keskittymällä, on osoittautunut turhan toiveikkaaksi (ks. esimerkiksi Estlund 2008, luku IV).)

Millainen olisi ideaalinen demokraattinen päätöksentekoprosessi? Demokratian tulkitseminen silkaksi tasavertaiseksi

niin geopolitiittisten rajojen, järjestäytyneiden uskontojen kuin taloudellisten luokkienkin osalta. Fricke (2012 [2002]).

² Ladattavissa osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/231354>

³ John Rawlsin *Oikeudenmukaisuusteorian* julkaisun (1971) jälkeen poliittiset filosofian debateissa keskityttiin muutaman vuosikymmenen ajan oikeudenmukaisuuteen. Rawlsin ohella näiden debattien keskeisiä nimiä olivat muiden muassa kommunitaristeiksi kutsutut Michael Sandel, Charles Taylor, Michael Walzer ja Alistair MacIntyre, jotka kritisoivat Rawlsin puolustamaa oikeudenmukaisuuden ideaalia yhteisöllisyyden ja moniarvoisuuden näkökulmasta.

äänestysprosessiksi vaikuttaa varsin heikolta kandidaatilta. Se latistaisi demokratian vain valinnaksi muutaman jo ennalta määritellyn äänestysvaihtoehdon välillä, vaihtoehdon jotka saattavat perustua varsin pinnalliseen tai jopa erheelliseen ymmärrykseen käsillä olevasta ongelmasta ja mahdollisista ratkaisuista. Äänestäminen ei myöskään tyypillisesti tarjoa hävinnyttä vaihtoehtoa äänestäneille mahdollisuutta vakuuttua siitä, miksi enemmän ääniä saanut vaihtoehto olisi kaiken kaikkiaan parempi vaihtoehto.

Unohdetaan hetkeksi arkinen maailma rajoituksineen ja keskitytään kuvittelemaan ihanteellista päätöksentekoprosessia. Miten päätöksiä tulisi tehdä, jos tavoittelisimme mahdollisimman reilua menettelytapaa? Deliberatiivisen teorian mukaan päätösten oikeutuksen tulisi perustua vapaiden ja keskenään tasavertaisten päätöksentekijöiden yhteisymmärrykselle. Päätöksentekijöiden joukon määrittelyssä geopoliittisilla rajaviivoilla ei pitäisi olla merkitystä, vaan päätösvaltaa tulisi jakaa sen mukaan, keihin päätös vaikuttaa. Kaikkien niiden, joihin päätös vaikuttaa merkittäväällä tavalla, tulisi olla mukana päätöksentekoprosessissa (*all-affected* -periaate). Prosessin tulisi lähteä liikkeelle siitä, että kaikilla olisi mahdollisuus tuoda esiin ne seikat, jotka vaikuttavat käsillä olevaan asiaan. Rytmillisesti ihanteellinen prosessi edellyttäisi kärsivällisyyttä, jotta päätöksentekijöillä olisi käytössään niin paljon aikaa kuin itse tahdonmuodostukseen ja kaikkien asiaan vaikuttavien, niin vähäpätöisten kuin keskeisempienkin seikkojen ymmärtämiseen tarvitaan. Prosessiin osallistuvien tulisi sitoutua paitsi tekemään päätöksiä deliberoiden niin myös vastavuoroisuuteen, sekä selittämään että kuuntelemaan ja kyselemäänkin kärsivällisesti. Mistä toinen oikein puhuu? Mitä merkitystä asialla on käsillä olevan päätöksen kannalta? Miten asia näyttäytyy toisen näkökulmasta? Jos joku ei ymmärtäisi toisen kuvaamaa perustetta, muut selittäisivät kärsivällisesti ja yhteisymmärrystä etsien, kunnes kaikki hahmottaisivat mistä on kyse, kaikkien näkökulmasta päätökseen vaikuttavat elementit olisi tuotu julki ja osattu ottaa huomioon. Lopuksi päätöksentekijät puntaroisivat

yhdessä kaikkia relevantteja seikkoja yhteisymmärrystä tavoitellen, ja prosessi jatkuisi kunnes saavutettaisiin konsensus, joka edustaisi päätöksentekijöiden jaettua ymmärrystä parhaasta mahdollisesta ratkaisusta.⁴ Joshua Cohen (1989), ideaalin keskeinen puolustaja, kuvaa yllä kuvatun kaltaista deliberatiivista demokratiaa ”liittoumaksi”, jossa kansalaiset sitoutuvat yhteiseen tahdonmuodostukseen ja avoimesti jakamaan perusteensa toistensa kanssa tasavertaisina päätöksentekijöinä.

Ennen kuin siirrymme eteenpäin, sanottakoon muutama sana työssä käsiteltäviä teorioita yhdistävästä tematiikasta, nimittäin substanssin ja prosessin välisestä dynamiikasta. Miten substantiaaliset arvot, kuten ”oikeudenmukaisuus”, ”yhteinen hyvä” tai ”reiluus” nivoutuvat demokraattisiin prosesseihin? Tämä tematiikka on kaikkien tutkielmassa tarkasteltavien teorioiden kannalta keskeistä ja samalla jotain, minkä suhteen ne eroavat toisistaan. Esimerkiksi Cohenin (1989) puoltama deliberatiivinen ihanne on samaan aikaan sekä proseduraalinen että sisältää myös hypoteettisen substantiaalisen elementin. *Deliberatiivisen prosessin myötä tehty päätös* on oikeutettu, jos ja vain jos kaikki ne, joihin päätös vaikuttaa, ovat hyväksyneet sen *parhaana mahdollisena* käsillä olevissa olosuhteissa.

Prosessien ja substantiaalisten arvositoumusten välinen suhde on nykydemokratiateorian keskeisin kysymys.⁵ Cohenin edustaman deliberatiivisen demokratian valtavirtaistuttua ja sen tyypillisiä haasteita koskevien näkemysten vakiinnuttua teoreettisella kentällä on tapahtunut selkeää jakautumista. Toisaalta substantiaalisia oikeudenmukaisia lopputuloksia puolustavat ovat taipuvaisia kallistumaan epistemiseen suuntaan, siinä missä erimielisyyden haasteen vielä vakavammin ottavat puolestaan proseduraalisempaan suuntaan. Karkeasti ottaen ”epistemiset proseduralistit” puolustavat demokraattisia

⁴ Toisin sanoen deliberatiivinen demokratia perustuu ideaan yhteiskunnasta, jossa yhteistyön ehdot on oikeutettu tällaisen dialogisen prosessin kautta. (Cohen 1989.)

⁵ Toki on syytä huomioida, että useimpien teoreetikkojen puoltamat käsitykset ovat jonkinlaisia yhdistelmiä, ja käsitysten erot liittyvät lähinnä elementtien välisiin painotuksiin.

prosesseja substantiaalisten perusteiden nojalla. Toisin sanoen siksi, että prosesseilla on taipumus tuottaa joidenkin riippumattomien, substantiaalisten standardien mukaan ”hyviä”, ”oikeudenmukaisia” tai ”reiluja” päätöksiä. Tästä näkökulmasta katsottuna demokraattisten prosessien oikeutus nojaa odotettavissa oleviin lopputuloksiin. Episteemisille proseduralisteille deliberatiiviset prosessit ovat keinoja, joilla voidaan löytää jonkin prosessista riippumattoman arvositoumuksen mukainen ratkaisu. (Episteemistä proseduralismia tarkastellaan työn kolmannessa luvussa.) ”Puhdas proseduralismi” ja ”itseisarvoinen proseduralismi” taas puolustavat prosessin arvoa ja painottavat teoreettisessa tarkastelussaan enemmän myös käytännöllisen erimielisyyden haastetta. Näistä ”puhdas proseduralismi” viittaa käsitykseen, jonka mukaan jokin voisi olla arvokasta vain siksi, että se on tietyn prosessin tulos. Mutta, kuten esimerkiksi episteeminen proseduralisti David Estlundkin on kritisoinut (2008, luku IV), ei ole olemassa puhtaita prosesseja, vaan kaikki prosessit sisältävät myös substantiaalisia arvositoumuksia. Kolmas versio, ”itseisarvoinen proseduralismi” (jota työn jälkimmäinen puolisko käsittelee), viittaa käsitykseen, jonka mukaan prosesseilla voi olla itsessään arvoa, ja vieläpä *arvoa, joka ei ole prosesseista riippumatonta*.⁶

Kuten mainittua, proseduraalisten kantojen suosion kasvu 90-luvulla liittyy osin lisääntyneeseen tietoisuuteen globalisaatioprosessien merkityksestä sekä monikulttuurisuuteen ja moniarvoisuuteen nivoutuvista yhteiskunnallisista haasteista. Menetelmällisyyttä korostavat deliberatiiviset teoriat näyttivät tarjoavan mahdollisen ratkaisun moniarvoisuuteen liittyviin haasteisiin. Tosin sittemmin on tullut selväksi, ettei menetelmien ja arvositoumusten välinen jännite ole jotain, mikä voi-

⁶ Osa prosessien arvoa korostavista teoreetikoista kutsuu näkemystä mieluummin ei-välineelliseksi proseduralismiksi. Nähdäkseni tällä terminologisella erolla ei ole merkitystä tutkielman argumenttien kannalta, työssä voitaisiin hyvin puhua myös ei-instrumentaalisesti arvokkaista prosesseista. Katso esimerkiksi Rostbøll (ilmestyy).

daan sivuuttaa keskittymällä menetelmiin, vaan samainen jänite nousee myös deliberatiivisten teorioiden sisäiseksi haasteeksi. Deliberatiivisessa ihanteessa vapaiden ja tasavertaisten päätöksentekijöiden järjeilyprosessi muodostaa demokratian ytimen. Päätösten oikeutus nojaa deliberaatioprosessin myötä saavutettavaan konsensukseen. Keskeinen menetelmät ja arvoitoumukset yhteen nivova elementti on hypoteettinen menetelmällinen oikeutus, näkemys jonka mukaan deliberaatioprosessin lopputulokset ovat oikeutettuja ”jos ja vain jos ne voisivat perustua vapaiden ja tasavertaisten päätöksentekijöiden järjeilyn tuottamaan yhteisymmärrykseen”⁷, kuten Cohen määrittelee (1997[1989], 73).

Deliberatiivinen ideaali on varsin kaunis. Mutta ideaalien käytännöllisen relevanssin kannalta oleellista on myös niiden suhde arkiseen todellisuuteen. Poliittiset filosofit ovat viime aikoina keskustelleet paljonkin ideaalien roolista poliittisen filosofian välineinä, siitä mikä on ideaalien rooli aktuaalisten käytänteiden oikeuttamisessa. Ideaalit ovat normatiivisen filosofian työkaluja, mutta työkaluja kannattaa tarkastella suhteessa käyttötarkoitukseensa. Esimerkiksi Jerry Gaus ottaa varsin vahvasti kantaa ja toteaa (2016, 22), että ”kaikki huomiomme arvoiset, periaatteiden varaan rakentuvat teoriat ovat herkkiä käytännön toteutusmahdollisuuksille.”⁸ Gausin mukaan teoriasta joka ei kykene kuvailemaan kuin kaikkein optimaalisinta asiointilaa on varsin vähän iloa kohtaamiemme ongelmien ratkaisemisessa.⁹

Lienee tässä yhteydessä kuitenkin syytä todeta, että vaikka työssä kritisoinakin tiettyjä teorioita niiden preskriptiivisen po-

⁷ “[I]f and only if they could be the object of a free and reasoned agreement among equals”, Cohen [1989]1997, 73.

⁸ “All principle-based theories ‘worth our attention’ are sensitive to their social realizations.” Gaus 2016, 22.

⁹ Gaus (2016, 12–13) vertaa tätä tilanteeseen, jossa olemme onnistuneet kehittämään määritelmän täydelliselle neliölle, mutta emme pystyisi arvioimaan mikä kolmesta käsillä olevasta hahmotelmasta on lähinnä sitä.

tentiaalinen puutteen vuoksi, niin en halua sanoa, etteikö utooppinen ajattelu olisi itsessään äärimmäisen arvokasta. Käytännön rajoitteista piittaamaton utooppinen ajattelu mahdollistaa aivan eri mittakaavan luovan teoretisoinnin. Jos luopuisimme utooppisuudesta vain toteutettavuuden vuoksi, saattaisi todellisuutemme muuttua varsin synkeäksi. Toteutettavuudesta liikkeelle lähdetessä ajatusten alle on hankala saada riittävästi ilmaa, ja toisaalta villin utooppinen kehitelmä saattaa myöhemmin osoittautua yllättävänkin toteuttamiskelpoiseksi. Mutta kun ideaaleja käytetään oikeuttamaan jotain niinkin käytännöllistä ja merkityksellistä kuin demokraattista päätöksentekomenetelmää, oleellista on, että otetaan huomioon kaikki oikeutuksen kohteen kannalta relevantit elementit.

Mikäli tarkastellaan demokraattisten prosessien oikeutusta ideaalien kautta, on oleellista kysyä, mikä on ideaalien suhde päätöksentekomenettelyihin – ja tarkastella ideaalien oikeuttavaa voimaa siltä kantilta. Cohenin mukaan demokraattisten prosessien oikeutus nojaa tietyissä kuvitteellisissa olosuhteissa saavutettavaan hypoteettiseen suostumukseen, nimittäin deliberatiivisen ideaalin legitimoivaan voimaan. Cohen ei silti pidä ongelmallisena sitä, jos käytännölliset prosessit eivät ole ihan teellisiä. Hän korostaa, että käytännöllisten prosessien tulisi noudattaa ideaaleja prosesseja niin pitkälle kuin vain suinkin mahdollista, *peilata* ideaalia. On kuitenkin hyviä perusteita argumentoida tällaista samanmuotoisuuden tavoittelua vastaan (joista keskustellaan tarkemmin muun muassa väitöskirjan toisessa luvussa).

Keskeinen haaste tässä yhteydessä on se, että mikäli ideaali jää kovin etäälle käytännön olosuhteiden relevanteista piirteistä, niin ideaalin oikeuttava voima jää varsin heikoksi. On oleellista tarkastella systemaattisesti sovelluskohteen keskeisiä piirteitä ja sitä missä määrin ne ovat joustavia ja muovattavissa. Ei ole aina yksinkertaista arvioida, mikä kaikki on toteutettavissa tai muokattavissa, eikä idealismi ole itsessään syy hylkiä jotakin teoriaa. Ideaalit voivat hyvin olla etäisiäkin, jos poik-

keamat ideaalin ja käytännön todellisuuden välillä eivät ole laadultaan sellaisia, että ne vaikuttaisivat ideaalin oikeuttavaan voimaan relevantissa suhteessa.

Deliberatiivisessa asetelmassa kompleksisimmat elementit ovat tasavertaisuus ja erimielisyys. Vaikka tasavertaisuus on keskeinen deliberatiivisen ideaalin elementti, niin tasavertaisuuden ja demokraattisten prosessien suhde on yllättävänkin epämääräinen. Jotta deliberatiivista teoriaa voitaisiin soveltaa mielekkäästi, on ymmärrettävä tarkemmin millaista tasavertaisuutta deliberatiivinen ideaali oikeastaan edellyttää. Toinen keskeinen teema liittyy erimielisyyteen ja aikaulottuvuuteen poliittista prosessia määrittävinä elementteinä. Oletus yhteiskunnallisesta erimielisyydestä on yksi deliberatiivista käsitystä motivoiva seikka, ja samaan aikaan suhde on varsin kompleksinen. Jos tarkastellaan esimerkiksi käytännön poliittista päätöksentekoa ja päätöksenteon kannalta haastavia tilanteita, niin erimielisyys näyttää olevan niille varsin keskeinen piirre. Toinen relevantti piirre päätöksenteossa on aikaulottuvuus. Kuten Carlos Santiago Nino toteaa (1996, 188; ks. myös Lagerspetz 2010, 48): "demokratia voidaan määritellä moraalisenä keskusteluprosessina, jolla on aikaraja." Nämä elementit ovat kuitenkin ongelmallisia deliberatiiviselle ihanteelle, jossa koko demokraattisen prosessin oikeutus nojaa vapaiden ja tasavertaisten päätöksentekijöiden saavuttamaan yksimielisyyteen, konsensusukseen.

Miten siis oikeuttaa demokraattiset päätöksentekoprosessit, mikäli konsensusukseen nojaavan teorian oikeuttava voima ei riitä? Vastausta voidaan hakea kahtaalta – niin prosessien välineellisestä arvosta kuin prosessien itseisarvosta. Episteemisten proseduralistien, kuten Estlundin, mukaan demokratian oikeutus nojaa prosessien taipumukseen tuottaa päätöksiä, jotka ovat laadukkaita jonkun prosessista riippumattoman sisällöllisen kriteerin valossa.¹⁰ Demokraattisten prosessien oikeutus nojaa

¹⁰ Estlund ei halua ottaa suoraan kantaa siihen, mikä tämä laadukkuuden kriteeri olisi. Hän puhuu laadukkuutta koskevasta valintakritee-

siis prosessien ominaisuuteen tuottaa päätöksiä, jotka ovat arvokkaita. Tämä toki edellyttää, että arvokkuuden standardi voidaan määritellä hyväksyttävällä tavalla. Samaan aikaan tämä voi latistaa demokratian ainoastaan välineeksi arvokkaan päämäärän tavoittelussa. (Episteemisen käsityksen vahvuuksia ja haasteita käsitellään työn luvussa kolme.)

Nähdäkseni demokraattiset prosessit voivat olla paitsi välineellisesti arvokkaita, myös itsessään arvokkaita.¹¹ Kontingentin välineellisen arvon lisäksi demokraattiset prosessit voivat realisoida itsessään jotain arvokasta, jotain mitä ei olisi olemassa ilman kyseisiä prosesseja. Väitän että demokraattiset prosessit voivat olla itsessään arvokkaita tämän erityislaatuisen ja arvokkaan suhteen vuoksi. Demokraattisten prosessien arvo nojaa niiden konstitutiiviseen rooliin, siihen miten ne ovat erottamaton osa sitä, mitä on olla tasavertaisessa suhteessa toiseen yhteiskunnassa. Kiinnostava piirre tällaisessa oikeutuksessa on myös sen suhde ideaaleihin ja vähemmän ideaaleihin olosuhteisiin. Intrinsisen, itseisarvoon nojaavan oikeutuksen kannalta ei ole ongelma, vaikka ihmiset olisivat erimielisiä, mistä puolestaan seuraa, että demokratian oikeutus on vankempi myös vähemmän ideaaleissa olosuhteissa. On varsin mahdollista, että intrinsisen arvon määrä voi vaihdella ja sen mukana myös oikeuttavan voiman. Toisin sanoen mitä tasavertaisempia päätöksentekijät ovat vuorovaikutuksessaan, sitä oikeutetumpia päätökset ovat intrinsisestä näkökulmasta.

Itseisarvoon nojaava oikeutus tulee ymmärrettävämmäksi, kun tarkastelemme, miten se soveltuu deliberatiivisiin prosesseihin. Keskeinen ero tarkastelun kannalta liittyy menetelmien motivointiin: onko prosessien tarkoitus olla arvokkaita itsessään vai ainoastaan tulostensa valossa. On varsin tyypillistä, että yhteistyöprosesseja arvioidaan ainoastaan niiden seurausten valossa, ja prosessit nähdään vain välineellisesti arvokkaina. Mutta proseduraalinen ja normatiivinen elementti voidaan

ristä (*qualified acceptability requirement*), erotuksena rawlsilaiseen järkevyyden vaatimukseen.

¹¹ Tai ei-välineellisesti arvokkaita.

myös yhdistää. Kuten Emanuela Ceva huomioi (2016), voimme kysyä ”millä ehdoin konfliktin osapuolet voivat olla toimia siten, että heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa on moraalisesti hyväksyttävää?”¹² Kysymys on *vuorovaikutuksellisesta oikeudenmukaisuudesta*. Ceva (2016, 71) toteaa, että politiikassa ja ylipäätään yhteiskunnassa ihmisten välistä vuorovaikutusta konstituivat prosessit ovat keskeinen vuorovaikutuksellisen oikeudenmukaisuuden lokus.

Miten siis deliberatiiviset prosessit tulisi ymmärtää, jos vuorovaikutuksellinen reiluus on niiden keskeinen tavoite? Oikeudenmukainen vuorovaikutus edellyttää jaettua, yhteistoiminnallista kuvausta tilanteesta, joka huomioi kaikkien osallistujien näkökulman. Mutta se mitä pyritään jakamaan ei ole konsensus, kuten Cohenin deliberatiivisessa mallissa, vaan ymmärrys erimielisyydestä jaettuna ongelmana, joka vaatii yhteisiä ponnisteluja. Toisin sanoen on kyse siitä, että tunnistamme toisemme tasavertaisina erimielisyyden partaalla.

* * *

Deliberatiivisen demokratian ideaali on vakiintunut keskeiseksi osaksi poliittisen filosofian valtavirtaa sekä myös empiirisempää politiikan tutkimusta ja päätöksentekoa. Episteeninen proseduralismi puolestaan on viimeisen vuosikymmenen aikana saanut yhä enemmän kannatusta, siinä missä intrinsinen proseduralismi on toistaiseksi tuntemattomampi ja usein varsin väärinymmärretty vaihtoehto. Martha Nussbaum on esimerkiksi maalaillut (2006, 83) seuraavan karikatyyrin proseduraalisemmin orientoituneesta teoreetikosta kokkina, joka on naurettavalla tavalla rakastunut pastakoneeseensa:

Lopputulosoiretoituneen teoreetikon näkökulmasta vaikuttaa siltä kuin kokilla olisi kertakaikkisen upea pastakone ja hän vakuuttelisi vierailleen, että koneella valmistettu

¹² ”On what terms should the conflicting parties interact such that they find their interaction ... morally acceptable?”

pasta on herkullista, koska kone on markkinoiden paras, johon lopputulosorientoinut teoreetikko toteamaan, että vieraat kuitenkin haluavat maistaa pastaa ja arvioida sen makua itse.¹³

On varsin tyypillistä ajatella prosesseja vain välineinä. Pastakoneen tapauksessa tämä on varsin perusteltua. On kuitenkin prosesseja, joissa mielikuva johtaa harhaan. Harva lienee valmis arvioimaan japanilaista teeseremoniaakaan ainoastaan teen maukkuuden perusteella. Toki teeseremoniassakin instrumentaalinen elementti on läsnä, kyse on zeniläisestä teen tiestä jonka kautta tavoitella valaistusta (Kondo 1985). Samaan aikaan seremoniat ovat aina keskenään erilaisia, luovia prosesseja – jotain mitä voidaan arvostaa lopputuloksesta riippumatta.

Helsingin yliopisto

Kirjallisuus

- Ceva, Emanuela (2016) *Interactive Justice: A Proceduralist Approach to Value Conflict in Politics*. New York: Routledge.
- Cohen, Joshua (1989) "Deliberation and Democratic Legitimacy." Teoksessa Alan Hamlin & Philip Pettit (toim.): *The Good Polity. Normative Analysis of the State*. Basil Blackwell, Oxford, 17–34. Paikoin viitattu myös 1997[1989] versioon, joka julkaistu teoksessa James Bohman & William Rehg (toim.): *Deliberative Democracy: Essays on Reason and Politics*. Cambridge, MA: MIT Press, 67–92.
- Estlund, David (2008) *Democratic Authority: A Philosophical Framework*. Princeton: Princeton University Press.
- Fricke, David (2012 [2002]) "The Making of 'Imagine'". Teoksessa Wenner, Jann. *John Lennon: The Ultimate Guide to His Life, Music, and Legend*. New York: Rolling Stone Magazine.

¹³ "[I]t seems to the outcome-oriented theorist as if the cook has a fancy, sophisticated pasta-maker, and assures her guest that the pasta made in this machine will be by definition good, since it is the best machine on the market. But surely, the outcome theorist says, the guests want to taste the pasta and see for themselves." Nussbaum 2006, 83.

- Gaus, Gerald (2016) *Tyranny of Ideals: Justice in a Diverse Society*. Princeton University Press.
- Kondo, Dorinne (1985) "The Way of Tea: A Symbolic Analysis." *MAN, New Series* 20(2), 287–306.
- Lagerspetz, Eerik (2010) "Wisdom and Numbers." *Social Science Information* 49, 29–59.
- Nino, Carlos Santiago (1996) *The Constitution of Deliberative Democracy*. Yale: Yale University Press.
- Nussbaum, Martha (2006) *Frontiers of Justice: Disability, Nationality, Species Membership*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rosati, Connie S. (1998) "Ideals." *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Taylor and Francis. <https://www.rep.routledge.com/articles/thematic/ideals/v-1>
- Rostbøll, Christian F. (ilmesty): "Democracy as Good in Itself: Three Kinds of Non-instrumental Justification" https://www.researchgate.net/publication/309673408_democracy_as_good_in_itself_three_kinds_of_non-instrumental_justification
Luettu 21.4.2017